

Уповномочена покликкала на стрічу Русинів і Русинів-Українців

• На фотографії: повірена функцій уповномоченого влади СР про народностны меншыны Марія Єдлічкова.

Уряд уповномоченого влади Словацької республіки про народностны меншыны 25. марца 2015 зорганізував сполочну робочу стрічу, на котру были покликаны представителі русиньской народностной меншыны і української народностной меншыны, котру але заступать Союз Русинів-Українців Словацької республіки. Стріча проходила в Баньській Быстріці.

За русиньску народностну меншыну были участны членове Округлого стола Русинів Словеньска (ОСРС): **Андрій Ліґа**, председа ОСРС, **Мілан Мнягончак**, председа Русиньской оброди на Словеньску, **Мілан Піліп**, член Русиньской оброди на Словеньску і **Ян Липинський** зо Здружіння інтелігенції Русинів Словеньска. Мнягончак і Липинський суть єдночасно і членове Выбору про народностны меншыны. За Українців были, як вже было спомянута, участны членове Союзу Русинів-Українців Словацької республіки.

Цілієм робочой стрічі было подля пресовой справы Уряду уповномоченого вести діскузію о одкрытых вопросах взаємных односин тых народностных меншын (значіть русиньской і української). Робочой стрічі была участна і сама повірена функцій уповномоченого влади Словацької республіки про народностны меншыны **Марія Єдлічкова** і **Алена Котванова**, директорка Канцеларії Уряду уповномоченого влади Словацької республіки про народностны меншыны.

Тота стріча была выкликана протестным писмом, котре підпісало сім русиньскій організацій і председа ОСРС. В писмі ся жадало, жебы не были з програму Култура народностных меншын підпорованы події, котры робить Союз Русинів-Українців Словацької республіки, і жебы обще рішыв ся вопрос існованя такой організації. Русины вецераз акцентовали, же не мають проблем з українськов народностнов меншынов, ани з організаціями, котры суть українськы. Проблемом є як раз Союз Русинів-Українців і їх події, кідьже доднесь союз не узнавать русиньску народностну меншыну, не узнавать русиньскій язык і бісідую о Русинах як о части українського народа і русиньску культуру на своїх подіях презентує як культуру українську.

На Словакії суть як окремы народности узнаны русиньска і українська меншыны. Зато зіставать вопросом, кідь хотів Уряд уповномоченого діскутовати о односинах Русинів і Українців, чом знова покликав організацію, котра репрезентує неекзистуючу меншыну Русинів-Українців. О результатах стрічі будеме інформувати.

П. М.

XIII. Світовий конгрес Русинів одбуде ся 19. – 21. юна 2015 в місті Дева в Румунії

Світова рада Русинів (СРР) приняла рішіння, же XIII. Світовий конгрес Русинів (СКР) одбуде ся в днях 19. – 21. юна 2015 року в місті Дева в Румунії. Присвячений він буде 15. річницї прийнятя Културного общества Русинів Румунії (Uniunea Culturală a Rutenilor din Romania) до Світового конгресу Русинів.

Рада рішыла выбрати **Юрія Шыповіча з Підкарпатьской Руси (ред.: ???)**, за **шефредактор часопису Голос Русина** котрый є пресовым орґаном Світового конгресу Русинів. Окрем того, Рада дала рекомендацію прияти до числа членів Світового конгресу Русинів – міжнародну сполоченьску організацію «ОБЪЕДИНЕНИЕ РУСИНОВ» з Російской федерації (ред.: *тривало їм то много років !!!*). О приятю Русинів з Росії буде рішати Конгрес, а Рада запропонувала рішати о тім у тайнім голосованю.

Найвеще емоціонолнов частів засіданя было настолене председом Стваришыня Лемків **Андрієм Копчом** діло позбавліня членства в Конгресії делегації Русинів з організації:

1. Асоціація русиньскых організацій зо США і Канады,
2. Здружіння Русинів Чеськой республіки (ред.: *о такім здружіню нич не знаме ?!*, членом СКР од зачатку было Общество приятелів Підкарпатьской Руси, а теперь пару років як в Чеську діє організація Русин.цз – ініціатива Русинів Чеськой республіки),

3. САРО – Словацьку асоціацію русиньскых організацій.

Як пояснив пропонууючий, спомянуты організації не платять членське і не беруть участь на засіданях рады (САРО не має свого представителя в Раді – од автора r).

В повнім согласю СРР приняла рекомендацію про Конгрес о вылучіння тых організаційіз членсьдтва в СКР.

Притомны доєднали ся тьж, же посліднім перед Конгресом засіданєм Рады буде початком мая в Будапешті.

Стріча в Баньській Быстріці має свої результати

Уряд уповномоченого влади Словацької республіки про народностны меншыны 25. марца 2015 зорганізував сполочну робочу стрічу, на котру были покликаны представителі русиньской народностной меншыны і української народностной меншыны.

За русиньску народностну меншыну были участны членове Округлого стола Русинів Словеньска (ОСРС). Стріча была выкликана протестным писмом, котре підпісало сім русиньскій організацій і председа ОСРС. В писмі ся жадало, жебы не были з програму Култура народностных меншын підпорованы події, котры робить Союз Русинів-Українців Словацької республіки, і жебы обще рішыв ся вопрос існованя такой організації. Русины вецераз акцентовали, же не мають проблем з українськов народностнов меншынов, ани з організаціями, котры суть українськы. Проблемом є як раз Союз Русинів-Українців, котрый представує неекзистуючу меншыну.

Уряд уповномоченого написав на своїм сайті лож, кідь о вчерашній стрічі писав, же єй Уряд зорганізував на жадость двох спомянутых меншын, значіть русиньской і української. Русиньска народностна меншына не жадала о стрічу, но жадала не підпоровати події Союзу Русинів-Українців і жадала обще рішіння екзистенції союзу. Так само было далшов лжов на сайті Уряду, же стріча має быти о взаємных односинах русиньской і української народностных меншын. Протест підписаний Русинами не був проти української меншыны.

На вымушеній стрічі організованій і жаданій лем Урядом уповномоченого, не меншынами, было прияте (без голосованя і без підписованя выголошіня, значіть в режії Уряду) же дві народности, русиньска і українська меншыны, хотять:

- прияти закон о народностных меншынах,
- заставити асімілацію народностных меншын,
- намагати ся с цілієм всокотити кіріло-методійскы церьковны традиції,
- намагати ся на проспіх регіонального розвитуку в областях, де жыють членове тых двох меншын;
- намагати ся доведна, жебы ся всокотила азбука в области школства і освіти;
- продовжовати во взаємній комунікації о тых проблемах.

-ПМ-

Реакція председателя ОСРС на пресову справу, яка была выдана зо стрічі в Баньській Быстріці

• На фотці: председа Округлого стола Русинів Словакїі ЮДр. Андрій Лига.

Кідже не єм согласный з тым, же стріча была про Русинів хосенна, як є то написане в пресовій справі, доволю собі реаговати.

29. 12. 2014 був Уряду влади Словацької републіки і вшыткым одповідным інституціям на Словакїі загнаний протест підписаны дакількома представителями русиньскых організацій і председом Округлого стола Русинів Словенська, котрый був напямений проти каждорічного приділення державных фінанчных средств на організованя фестивалів культури неєствуючої народностной меншыны Русинів-Українці на Словакїі, котры суть приділенаны Урядом влади СР Союзу Русинів-Українців Словацької републіки, котрого незмінным посланєм є українізовати і одноріднєвати Русинів на Словакїі.

На тот писемный протест одповів ведучій Уряду Влади СР Ігор Федеріч писмом із 18. 2. 2015 р., в котрім на наш протест ничім конкретным не реаговав, лем написав общы цїтації выглашки ч. 21/2011 Збірky законів о розділеню дотацій на культуру народностных меншын і вказав на посланя Словацької републіки при рішїню „гармонічного сполужытя майорітного народа і народностных меншыны і етнічных груп в згоді з міджінародно закотвенима штандардами“. На кінцю писма рекомендовав выхосновати потенціал Выбору про народностны меншыны і етнічны группы, котрый є платформов такой конштруктивної діскузії.

Мож собі лем додумати, же якраз на основі єго активності Уряд уповномоченого про народностны меншыны дня 17. 3. 2015 р. загнав нам позваня на сполочну робочу стрічу на день 25. 3. 2015 р. в Баньській Быстріці. З текстом:

„Честованы представителі русиньской і україньской народностных меншын, у звязку з попереднєв комунікаціов і жадости русиньской і україньской народностных меншын о зорганізованя сполочной робочой стрічі представителів русиньской і україньской народностных меншын і секретаріату Выбору, собі Вас дозволюєме позвати на сполочну робочу стрічу з цїлєм сполочной діскузії.“

Запрошіня было адресоване конкретным особам: мі (по телефонічнім розговорі з Міланом Мнягончаком єм дав на то згуду), Міланови Мнягончакови, Янови Липиньскому і Міланови Піліпови і в такім складі сьме на тій стрічі были участны. За Українців там був Павло Богдан, Іван Лаба і Віктор Бандурчін.

І кідь єм не знав о жадній жадости з нашого боку о сполочну стрічу, самокрітїчно признавам, же єм порядні позваня не прочітав, бо іншак бы єм ся дізнав, же на тій стрічі ся ніч рішїти не буде, што выходило з ей цїля, котрый був на

запрошіню – „сполочна діскузія“.

Такой на зачатку, як єм дістав слово, повів єм, же в запрошіню было, же тот стріча є на основі нашой жадости, причім мы жадну жадость не дали, на што мі але пояснїня не было дане. Потім єм вказав на то, же така стріча вже была 22. 1. 2009 р. на Урядїі влади СР, де по нашім протесті на бесправне ествованя Союзу Русинів-Українців Словацької републіки были прияты даякы крокы, котры Русины сповнили і передложили одборны выражїня незалежных історіків і одборників – проф. Ф. Улічного, др. н., проф. І. Седлака, к. н. і Л. Гараксїма, к. н., причім як раз винов Союзу Русинів-Українців, котрый собі обовязок не сповнив, далша стріча уж не была. Потім єм повів, в чім є наш основный проблем у 4-ох пунктах:

1. В назві Союзу Русинів-Українців є писано Русины-Українці зо злучков, лемже такой народности нїгде у світї не є ани de iure ани de facto.

2. Союз не узнавать русиньску народность і русиньскый народ, что ся проявило головно єго пропагаціов перед списованєм жытелів у 2011 р., чім тот Союз став ся протиконштїтучным.

3. Союз собі присвоює нашу русиньску культуру і бере єй як культуру україньску.

4. Союз о неєствованю русиньской народности і русиньского народа выдавать різны публікації і україньскы редакторы по навщївах на наших русиньскых селах публікують в пресї, радїю і телевізїї о тім жывотї, же то жывот Українців і то наприк тому, же нїхто з нима по україньскы не бісїдує.

Далшы позначкы до той темы доповнили мої колеґове.

Головно на мої слова потім реаговав Павло Богдан звычайными псевдо-арґументами о тім, же мы вшыткы сьме Русины, бо за Русинів ся брали і Росїяны, і Українці і подля нєго екзістують лем три выходославяньскы народы – російскый, білоросійскый і україньскый. По наших реакціях од Піліпа і Липиньского собі взяв слово Мілан Мнягончак, но по пару минутах го панї Котванова перервала з тым, же не треба смотрити на минулость, але глядати то, што нас звязує про будучность і такой потім выголосила перерву. На моє несподіваня ся по перерві ку діскузії уж не вернуло і панї Котванова дала слово своїм колеґыням, жебы вказали на проблемы коло подаваня ґрантових проєктів з позначков, же іщі має подїю в Попрадї, та є потребне діскузію скоротити.

Перед кінцєм їднаня апеловала панї Котванова, жебы сьме до сполочного выголошіня дали сполочны пункты, на котрых ся доїднєме про будучность тых двох меншын і Мілан Піліп ініціативно запропонував тоты пункты, котры по малій коректурі з боку Українців наконець „якбы“ были прияты, і кідь жадне голосованя о них не было і я єм выступив, же то суть лем общї тезы, котры обидві меншыны мають у своїх програмах уж давно. На мою пьпомінку, же на стрічі ся ніч не вирішыло, же сьме там были надарьмо, бо з боку Українців ани словом не было сомянуте холем о можности зміны назвы їх організації, же і далше нашу народность і народ не визнавають, реаговала панї Котванова, котра ня „потїшовала“ тым, же предці лем сьме нашли сполочну бісїду і доїднали ся на тім, што маєме сполочне. Наприк тому, же на зачатку стрічі Павло Богдан був проти того, жебы результаты стрічі были публікованы, по приятю тых пунктів вже був согласный з тым, же публіковати то мож.

Моє оцінїня: Уряд уповномоченого Уряду влади СР собі зробив чарку, же на наш протест реаговав і мы сьме собі зробили підло, бо сьме de facto непрямо узнали їх організацію (Союз Русинів-Українців Словацької републіки), же має право здружувати Русинів-Українців. Домів єм ся вернув без дякы.

Андрій ЛИГА,

председа Округлого стола Русинів Словенська

Локална машына часу

Покля собі прїматор міста приїмать на радніці Русинів і Русинів-Українців, покля ходить на подїї Русинів і Русинів-Українців у своїм містї, покля докінця приїмать у себе репрезентації єдних і другых із інших держав, най приїмать. Є прїматором міста і є прїматором міста про вшыткых, і кібы за ним пришли домашні Ескїмаци. Но покля ся їде прїматор мішати до народностной політїкы і хоче робити даякый народностный екуменїзм, котрый не є на місці, потім є то зле і результаты єго работы не хочу радше ани відїти. Познакомте ся з прїматором Свідника Яном Голодняком. В єднім із остатніх чїсел Пїддукляньскых новинок вышла і статья о тім, же у председы Пряшівского самосправного краю Петра Худїка одбыла ся стріча, на котрій, окрем представителів міста Свідник, были участны і організаторы як русиньского фестивалу у Свіднику, так і фестивалу Русинів-Українців. Голодняк про новинкы говорить, же тоту стрічу ініціовав він ведно з віцепрїматором Петром Піліпом і цїль той стрічі був простый – доїднати ся, жебы був лем єден фестиваль, котрый бы робили Русины з Українцями, котры ся крїють під назву Русин-Українець. Голодняк повів і то, же у Худїка тоту стрічу зробили зато, бо він є авторітов, котра має што повісти до окремых фестивалів.

Підкреслю, же як єден, так і другый фестиваль є фінансований із культури народностных меншын, котра належить прямо під Уряд влади, зато ся звідам, в чім є в тій области Худїк авторітов? Што мать председа краю з тым, же народностны меншыны собі подають проєкт і, кідь є успішний, дістануть грошы і зроблять собі свою подїю? І кідь ся бавиме о авторітах, як раз Петер Худїк є тов

„авторітов“, за котрого бачованя як председы краю край дотиснув русиньскый Театер Александра Духновича по довгих роках дати раз в сезонї і єдну песу по україньскы, і кідь театр є наш, і не знам собі представити, жебы іншому театру хтось приказав грати єдну песу в іншїм, чужїм языкы і тот театр бы то мусив акцептовати, лем жебы край фінанчно не зруйновав єго екзістенцію. Тота авторіта теперь ведно з прїматором Свідника поступають далше і якбач бы хотїли, жебы они повіли, якы фестивалы мають і якы не мають быти. Прїматор Свідника повів і то, же місто має емінентный інтерес о то, жебы Свідник був центром і Русинів і Українців жыючїх на Словакїі. В порядку. Кідь ся хтось голосить ку Українцям і Голодняк хоче, жебы місто было домовом і про нєго, то в порядку. Но што то має зо злучованєм фестивалу двох інших народностей до єдного?! Окрем Русинів і Українців у Свіднику жыють і Словаци і Ромове, а може і іншы народности. Исто прїматор міста хоче, жебы там вшыткы были дома. Зато ся звідам, чом не зробити єден фестиваль вшыткых народностей, але злучувати їдеме лем культуру Русинів і Українців? Інше пояснїня як то, же прїматор в тім має рядный хаос, і же продовжує в політїці початїй комуністами, значїть Русин і Українець то тото саме, на то не мам. І є то барз смутне.

Єго арґумент, же їде головно о то, жебы ся не тратили марно грошы, є лем закрьванєм досправдовой основы проблему. Як єм спомянув, як єден, так і другый фестиваль є фінансований із програму Култура народностных меншын Уряду влади, значїть найвекшы грошы на тот фестиваль їдуть з Братїславы і од спонзорів. Навеце, єден є фінансований з грошей русиньской народностной меншыны і другый із україньской. Кідь Голоднякови досправды їде о грошы, потім є ту просте рішїня. Може підпорити писмо, котре підписали

(Закінчїня на 3. стор.)

Вычеряць родак із Орябіны Пан Кі-муна?

• На фотці: Міністер заграічных дїл Словацкай рэспублікі Мірослава Лайчак.

Мірослава Лайчак бы міг здобыць найвекшы дїпломатічны успіх про Словакію в історыі ёй незалежнасці. Шефові словацкай дїпломатіі ся нукать кандідатура на генералнага секретаря Організаціі спосных народів, інфармуе словацкы деннік *Pravda*.

Прем'ер Словацкай рэспублікі Роберт Фіцо ся в астатніх днях першыраз публічна прыклоніў ку єдному із двох можных словацкы кандідатів на тоту функцію. Найважніша дїпломатічна функція вабіць і эксміністра заграічных дїл Словакіі Яна Кубіша. Фіцо собі за свогі фаворіта выбрав сучаснага міністра **Мірослава Лайчака** лем день по ёго 52-ых народенінах. Тэперь є на тягу міністер Лайчак. На то, жебы повів своє дэфінітывне рїшїня, значіть оголосіў кандідатуру, собі іщі зохабляць простор. Натэперь повів медіам лем то, же бы было нелогічне повісці апріорі ніт. Но ведно з тым додаў, же має на прыятя рїіня дость часу.

О кандідатурі Лайчака і Кубіша ся на Словакіі бісідовало вже довшый час. Подля заграічнополітічных аналітіків має **Мірослава Лайчака** вдяка своі дїпломатічнай кар'єры дость велику шансу досправды здобыць функцію генералнага секретаря Організаціі спосных народів (ООН) і вычеряць так тэперішнєго секретаря Пан Кі-муна.

О наступцёві Пан Кі-муна в креслі шефа ООН ся буде рїшыты в другій половіні 2016 р. В літі 2016 ся буде публікаваць вызва на передкладаня кандідатур і на основі того дає свою пазіцію пятнадцятчленна Беспечностна рада ООН, по котрій буде голасоваць Вална грамада ООН. Другый крок є вже лем формалны, бо основно є згода в органі, в котрім засідать пяць сталых членскых держав (США, Росія, Кітай, Франція, Брытанія). Кандідат потребує голос вшыткых 5-ых держав.

Очэкована кандідатура Лайчака выходіць із того, же голывне кресло ООН має абсадыць выхадоевропска рэгіонална група 23-ых держав, міджі котры належыць і Словакія. Лайчак ся многым відіць як найрэалнішы кандідат.

Хто є Мірослава Лайчак?

Народіў ся 20-го марца 1963 р. і має походжыня в русінскім селі Орябіна. Ёго мати там донесць жыє і довы роки там учіла. Веце жрідел піше, же є словацкым дїпломатом русінскаго походжыня, хоць сам то нідга публічна не повів, нароздїл од сучаснага міністра Роберта Каліняка, ці бывшаго міністра Івана Міклоша. В дїпломатіі зачынаў у 1988 р. на федэралнім міністерстві в Празі. Першу дїпломатічну місію мав у Москві. Мав лем 31 років, кідь быў у 1994 р. выменованы за словацкаго амбасадора в Японіі. В роках 1999 аж 2001 робіў як окремый асістэнт вынятковаго упывнованаго генералнага секретаря ООН про Балкан. У 2001 р. дістав ся знова до функціі амбасадора до Белеграду і ведно з тым мав в а'енді і Албанію а Македонію. В роках 2005 – 2007 быў генералным дырэктаром про політічны справы міністерства заграічных дїл і єдночасно в службах Европскай уніі в 2006 р. помагав з прыготовлїнем реферэндуму о незалежнасці Чорнай Горы. На Балкані зїстав діяти і в роках 2007 – 2009, кідь там быў як вынятковы прадставітель Европскай уніі про Босну і Герцэговіну. Першыраз як непартійны став ся міністром заграічных дїл во владі Роберта Фіца в році 2009. По навярнутю партіі Роберта Фіца ку владі ся і Лайчак знова став міністром, котрым є донесць.

П. М.

Локална машына часу

(Закінчыня з 2. стор.)

прадставітель русінскых організаціі і прадседа Округлага стола Русініў Словенска, жебы Уряд влады не підпораваў подіі Союзу Русініў-Українціў і жадны подіі, де назва Русін-Українець є, бо такога народа в нас не є. Грошы, котры так зістануть, можуть быти схоснованы реалнов україньсков народностнов меншынов, тадь ту маєме і мігрантів, а не схосновали бы ся тыма, котры далше лем українізуюць народ русінскы.

Русінскы організаціі бы не мали істо проблем з часу на час дашто зробіти ведно із україньсков організаціев. Лемже то бы мусила быти україньска організація, котра ся старать о Українціў і узнаваць, же Русіны суть окремый народ. Тадь Русіны робіли подіі і зо словацкыма організаціямі. В тім не є проблем. Покля ся взаємно респектуєме. Но Русіны не можуть робіти з організаціев, котра уж лем в назві поперать экзістенцію окремага русінскаго народа. Тадь бы ішли проти самых себе. Не можуть робіти з організаціев, котра донесць буде о іх языку бісідоваць лем як о діалекті, о них лем як о часті україньскаго народа, не можуть робіти з організаціев, котра буде свій фестывал модероваць по україньскы і гаворыць, же тоты вшыткы русінскы співанкы, што на сцені одзвучали і тоты вшыткы крої ітд. далше, то україньска култура. Не стачіть фестывалу дати нову назву, де не буде слово Русін-Українець. Бо проблем є омного глубшы. Співпраца будьякой русінскай організаціі з Русінамі-Українцямі бы была самодештрукчна і тота організація бы ся вже не надыхла.

Фестывал є політіка. Хоць ся тому тяжко вірыць, але є то так. Вшытко, што робіме в рамках народностнаго руху, є в даякім смислі і політіков. Політіков всокочыня і развітку свогі народа. **Політіка україньскых фестывалів з нашым фолкором є політіка українізаціі. То є неприпустне.** Хто бы тому не вірив, най ся лем посмотриць на Українцямі вкрадженый фестывал Русініў Лемковіны в Ждыні. Лемківска ватра днесць є україньскы контрабанд. Ту бы ся не мали злучоваць фестывалы, але скоріше єден у Свідніку зрушыты. Пріматор Свідніка най ся стрічаць з кым хоче. Є пріматором про вшыткых. Але най не входить до народностной політікі таким спосабом, же він іде з'єднаваць. Жадны іншы дві роздільны народности бы му на розум не прішло з'єднаваць. І кідь хоче входить до такой політікі, най в тім на самы перед має ясно. Іншак будуть резултаты ёго работы будь катастрофічны, або на сміх.

Лем тэперь мі вже є єдно ясно. Покля є пріматор Свідніка екуменістом і таким спосабом рядыць і місто, потім тяжко можеме чекаты підпору коло здобывання нашогі музею у Свідніку до наших рук. Най жыє свідніцкы екуменізм! То є така локална машына часу. З ним ся можеме вернуць в часіі і іти навщівіць бацька Сталіна. Іщі втогды жыў, як ся зачало з таков політіков.

Петро МЕДВІДЬ, Пряшів

Минуло 25 років од основаючой громады Русінскай оброды

Історія Русініў сягаць далеко до минулости і намаганя о вытворіня якогось рэпрезентанта є сторічна. Но конкретно ся то реалізаваць аж **взніком Русінскай оброды 25. марца 1990** а потім ёй **першым сеймом 17. новембра 1990**, точно рік по ніжній рэвалюціі, котра поступно змінла ціле културно-сплоченьске і економічне спектрум і на сучасній тэрыторіі Словенскай рэспублікі.

Треба повісці, же іщі в часі тэв. Празскай яры в першій половіні р. 1968 была проба о вытворіня условій про заложыня організаціі ці руху (ініціятарамі тогды былі: **Штефан Бунганіч, Васіль Лата, Інж. Павел Дупканіч, Іван Мороз, Міхал Крайняк, Андрій Міцай, Міхал Хахаляк, Юрїй Бурцін і далшы**). Кінцём ав'густа 1968 быў у Міджілабірцях прыготовлэный з'езд на вытворіня русінскай організаціі. Але тогдышній час а потім і доба наслідуючых 20 років таким пробам не жычыла.

Іщі перед рэвалюціев в році 1989 в просторах Основной умелецкай школы в Міджілабірцях ёй учітель **ПаедДр. Міхал Біцко** прыготовіў выставу о Енді Варголови. Е. Варгол, амеріцкы вытварнік і прадставітель кінематографіі, закладатель поп-арту, быў сыном Русініў з недалёкай Миковой і овплывніў світове уменя 20. сторіча. Многы матэрыалы былі тогды на выставу пожычэны од родіны Завадскых з Миковой і Противняковых з Выдрани. Выстава была міцным імпульсом про многых Міджілабірчанів і іншпіраціев на плодны **дїскузіі і о русінстві**. Былі то явны факты, же русінске усвідомлїня міджі людми ествує, є ту і лем чекать на прыгодный час, жебы ся наповно проявіло. Тот час прішов і вшытко ся змінло 17. новембром 1989.

Точно о рік – 17. новембра 1990 – ся одбыў у Міджілабірцях першы сейм Русінскай оброды. Тот рік, повный змін, переломів, цілів нелем в сплочності, але главно в поглядах многых людей, є прадметом нелегкаго оціньваня.

Тверда а скоро ціложывотна мінула українізація охабила глубоку борозду у векшыны з нас, бо зміны ся дотыкали вшыткых. Тых, што былі за тоты зміны і

(Закінчыня на 4. стор.)

Минуло 25 років од основаючої громады Русиньской оброды

(Закінчіня з 3. стор.)

тих, котры їх не приїмали. Зато окреме оцініня належить тым, котры присвячували свій час і народностным проблемам **возрожденя русинства**.

Оброджіння русинства на Словенську ся визначовало єдним шпеціфічним характером – великим odporом ведучих проукраїнськы орьєнтованых представителів „Культурного союзу українських трудящих“, котры мали в руках організачны штруктуры по цілім Словенську, представителів у централных штатных органах і інституціях, наприклад, і у вшыткых тіпах школ, в розгласі, телевізії, в театрі ці в новинках.

Девізів при обнові русинства на Словенську была міцна молода і середня генерація інтелектуалів, главно у віці коло 40 років, котра доказала пробудити русинське усвідомліня у векшыны „своїх“ людей, молодшых і старшых, што ся указало при списованю людей наслідуючий рік, в котрім ся **ку русиньскій народности ці русиньскому материньскому языку приголосило омного веце людей як ку українській**. Ту треба звыразнити, же од самого зачатку прорусиньска ініціатива а пізніше Русиньска оброда нігда не была проти Українцям, українському народу, єго языку і культурі. Все пропонувала сполупрацу як рівний з рівним – Русин Українцєви. Но ведучі представителі „Культурного союзу українських трудящих“, од 20. 1. 1990 „Союзу Русинів-Українців Чесько-Словенська“ аж по теперішній Союз Русинів-Українців СР (СРУСР), таку сполупрацу не приїмали і як протывагу сполупраці вытворили основу свого діятельства і в тім напрямі оставають уж двадцять років (звыразнюєме, же **умельый вытвор Русин-Українець**, котрый мають в назві організації, не мать реалну основу – не є ани Русин, ани Українець – а така назва народности не є узнана ани штатными органами).

Народностна проблематика ся зачала рішыти найперше в нововыникнутім руху „Обчанське форум“ в місті Міджілабірці, причім першый імпульз вышов од **ПаедДр. Михала Бицка, Петра Фецуры, Осифа Граматы і Мґр. Любомира Оначілы**. Обчанське форум по дакількох днях свого єствованя ся змінило на „Верейность проти насильства“ (дале ВРН) а єго председом був так в першій, як і в другій припаді **Петро Фецура**. Поступно ся зачали прилучувати і активізувати і далшы прорусиньскы орьєнтованы молоды люде – **Інж. Ладіслав Рогач, Ладіслав Губа, Мірко Калиняк, Мґр. Владимір Цепко і далшы**. Даколи в децембрі 1989 року ся в Містськім культурнім центрі в Міджілабірцях (за тодышнього директора **ПґДр. Михала Турока-Гетеша**) на єднім зо своїх засідань координачного выбору ВРН **Інж. Іван Біцко** з Братіславы запропонував, жебы русиньскій ініціативі была дана назва **Русиньска оброда**. Сама назва звыразнєвала факт, же ту єствають намаганя о здобываня прав Русинів формов народного оброджованя.

Признаком тогышніх днів, котры выразно приспіли к народному оброджіню Русинів на території тогышнього Чеськословенська, був vznik тзв. Ініціативных груп. Попри **Ініціативній групі за оброджіння Русинів** у Міджілабірцях, котру вів **Петро Фецура**, была вытворена напр. **Ініціативна група Русинів-Українців Чеськословенська за перебудову** в Пряшові, котру вів **Мґр. Александер Зозуляк**. За єго помочи ся могли Міджілабірчане презентувати в тыжденнику „*Нове жыття*“, котрый був друкованым органом СРУЧС. По дакількох стрічах представителів обох груп было ясне, же їх концепції прямованя в русиньскім руху суть барз розділны (уж сама назва – Русин верзус Русин-Українець, неговорячі о цілєвых задачах). Зато 25. марца 1990 в Міджілабірцях vznikла організація – **рух Русиньска оброда** (офіціално была зареєстрована в октобрі 1990), котра ясно становила прямованя далшого вывою в проспіх Русинів. На установлюючий громадї (до того часу в подобі руху) був за председу Русиньской оброды zvolenый **ПґДр. Михал Турок-Гетеш**.

На закладаючий громадї взяло участь 103 представителів многих русиньскых ініціативных груп з окресів Бардеєв, Братіслава, Гуменне, Міджілабірці, Пряшів, Прага і Свідник. Треба одкрыто повісти, же **найвекшу заслугу на vznikу Русиньской оброды мали Русины з Міджілаборець**, што потверджують слова закладаючого активісты русиньского руху ПаедДр. М. Бицка, котрый ся к даній проблематіці так высловив: „*То, же маме Русиньску оброду (уж яка днесь є, така є) дякуйте Лабірчанам з бывалой ВРН..., ...бо до сейму закладали Русиньску оброду лем Лабірчане...*“.

Визначным почіном новой формуючої ся організації Русиньской оброды было выдання нултого числа часопису **Русин**, векшынов у русиньскім языку з выразнов помочов Сполочности Енді Варголы (на выданю ся фінанчно подїляла фірма Атипик з центром в Кошіцях, ініціатива грекокатолицькых віруючих і МсНВ в Міджілабірцях). Редакція присвятила увагу вопросам русиньской народности, русиньского списовного языка, хрістіанським мотивах, жывоту і ділу представителя поп-арту Енді Варгола і были надрукованы Становы Сполочности Енді Варголы. Тексты были написаны в русиньскім языку (дві послідні темы были спрацованы по словенськы).

Задачов Русиньской оброды было, окреме іншого, хранити свої реалны погляды і природны желаня перед атаками СРУЧС, котрый выужывав вшыткы формы натиску і огваряня. В тім часі уж Русиньска оброда была дость силна організація і треба спомянути, окреме уж горі названых і далшы мена Русинів

і Русинок: **МУДр. Василиса Бородачова, Михал Хахаляк, о. Михал Беґа, о. Франтішек Крайняк, о. Ярослав Поповець, Інж. Василь Варян, Штефан Бунґаніч, Мґр. Александер Франко, Евґен Ґалишін, Анна Владыкова, Андрій Липтак, Осиф Біцко** (Збудьска Біла), **Ян Бака** (Шарішський Щавник), **Др. Іван Бандуріч** (Бардеєв), **Федор Віцо** (Пряшів), **Маріян Харитун** (Гуменне), **Любомір Латта** (Снина), **Др. Василь Ґмітерко** (Свідник), **Нікіта Бунґаніч** (Гуменне) і далшы.

Участници громады прияли Выголошіня, в котрім, окреме іншого, были становлены такы цілі: **Узаконїня самостатной русиньской народности, узаконїня назвы русиньскых народных школ, жебы ся в русиньскых церквах служыли літурґії в церьковнославянськім языку а апостолы, єванґеліє і проповіді в русиньскім языку, жебы были змінены назвы культурных інституцій – Українського народного театру на Театер Александра Духновіча в Пряшові і Музею української культуры у Свіднику на Музей русиньской культуры**. Тыж жадали, жебы ся зрушыли назвы главных органів, котры были выплodom тоталітної ідеолоґії.

Русиньска оброда дала згуду із вступом до **Унії народностных меншын Чеськословенська** а потім до **Паневропской унії народностных меншын**.

І на стрічі ся указало, же русиньскій рух здобыває цілоштатный розмір, зачатый здружувати далшы ініціативны групи і жадала ся уж потреба вытворити компактну організацію з пожадованым належностями і штруктурами, котры бы впливали зо станов організації, а потім організацію легіслативно зареєстровати на прислушных штатных органах. **Приправный координачный выбор Русиньской оброды 12. августа 1990 схвалил Становы Русиньской оброды**, котры выпрацовав **ПаедДр. Михал Бицко і Мґр. Александер Франко**. Першы Становы Русиньской оброды были зареєстрованы на Міністерстві внутра Словенської републіки дня **1. 10. 1990 ч. спису 125/1-400/90-2972**. Тым ся в основі завершила приправа на офіціалну штатну легілазіацию першой організації спуюючої Русинів на території тогышнього Чеськословенська і на свій першый сейм. Тым почіном ся Русиньска оброда стала четвертов русиньсков організаційов у світі (Русиньска асоціация (Rusyn Association) заложена в 1983 році в штаті Мінесота (США), Приятельство Лемків (Стоварішыня Лемків), котре vznikло в апрілі 1989 році в Польску і Сполочность карпатских Русинів (Общество карпатских Русинов), заложена у фебруарі 1990 на території Підкарпатської Русі (Україна). Іщі в 1990 році выникли 2 далшы русиньскы цілоштатны організації: в октобрі 1990 в Чехах vznikла Сполочность приятелів Підкарпатської Русі і організація Руська матка в бывшій Югославії в децембрі 1990 році (теперішня Сербія).

Взником і активності Русиньської оброды ся вытворили предположіня про зновозрожденя русиньской народности а русиньска народностна меншына у тогышнім Чеськословенську мала свого першого офіціалного репрезентанта в одношіню ку штатным органам і інституціям.

17. новембра 1990, сімболічно по році зачатя цілосполоченьскых змін, котры уможнили і vznik Русиньской оброды, ся в **Міджілабірцях одбывав першый сейм Русиньской оброды** – уж офіціално зареєстрованой організації. Сейм вів **Мґр. Владимір Цепко**. Ту першым председом Русиньской оброды ся став **Мґр. Василь Турок**, котрый на тім пості був скоро 10 років. Далшыма председателями Русиньской оброды были **Миколай Ляш, Ярослав Сисак, Мґр. Александер Франко, Штефан Ладжіньскый, Мґр. Анна Кузмякова і Владимір Противняк**.

Є на місці припомянути далшы визначны моменты у вывою Русиньской оброды і русиньской народностной меншыны на території сучасной Словенської републіки: зміна назвы Українського народного театру (УНТ) на Театер Александра Духновіча в Пряшові (15. 10. 1990), **цілоштатне списованя жытельства в 1991 році (ку русиньскій народности ся приголосило 17 197, в р. 2001 уж 24 201 людей**. На порівнаня ку українській народности ся в р. 1991 приголосило 13 847, в році 2001 ся їх кількість знижыла на 10 814. **І. Світовий конґрес Русинів, котрый ся одбыв в Міджілабірцях 22. – 23. марца 1991, кодифікація русиньского языка 27. януара 1995 в Братіславі, vznik Інштитуту русиньского языка і культуры 1. марца 2008 в Пряшові** і многы далшы почіны і активності суть неодділнов частєв той публікації.

І наперек тому, же в послідніх роках на території Словенської републіки vznikли дакотры новы русиньскы організації і сполкы, котры ся анґажують, ці уж в народно-оброджуючій процесі, або в будьяких інших активностях підпоруючих русиньску народностну меншыну на Словенську, правдов є, же Русиньска оброда на Словенську і надале оставать найвекшов, найвизначнішов, найстабільнішов і найстаршов організаційов застрішуючов русиньску народностну меншыну на Словенську і є членом Світової рады Русинів. Активності далшых русиньскых організацій, котры в сучастности єствають на території Словенської републіки, Русиньска оброда на Словенську щіро вітать і підпорує в рамках взаємной сполупраці, бо **сполочно помагають при народнім возрожджючій процесі Русинів на Словенську, котрый перед (ред.: 25 роками) зачала Русиньска оброда**.

(Із книжки **Анны КУЗМЯКОВОЙ** і кол.: **Наша двадцятьрічна путь.**)

НАРОДНЫ НОВИНКЫ

Выдавать Русин і Народны новинкы. Шефредактор: Мґр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторкы: ПґДр. Кветослава КОПОРОВА, ПґД., Мґр. Зденка ЦІТРЯКОВА, Adresa: Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR. Tel.: 0917 171 912, IČO: 17079748. Perістрачны числа: ISSN 1339-5505, EV 327/08, MІC 49 438. Vychádza 12 x ročne v náklade 1 100 kusov. Предплатне на рік є 10,- €, так істо і часопису Русин. Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодны з поглядами редакції. Адреса новинок на інтернеті: www.rusynacademy.sk, E-mail: rusyn@stonline.sk

Realizované s finančnou podporou Úradu vlády SR – program Kultúra národnostných menšín 2015.

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+4

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2